

GR 171 De Pinós a Paüls

Etapa 6 • De Vimbodí a Montblanc

18 d'Abril de 2015

Secció de Senders del Club Muntanyenc Mollet

Text de Manel Domènech

La capital de la comarca que hem travessat té moltes coses que sorprenen. La primera és el seu topònim, especialment per als del "nostre gremi". Quan hi arribem per primer cop cerquem el *mont blanc* que no sabem veure per enlloc. Però aquesta denominació, que prové del llatí *Mont Albis*, no fa referència a cap muntanya nevada, si no que adopta aquesta denominació en el sentit de "tossal lliure de vegetació".

Montblanc, vil·la medieval

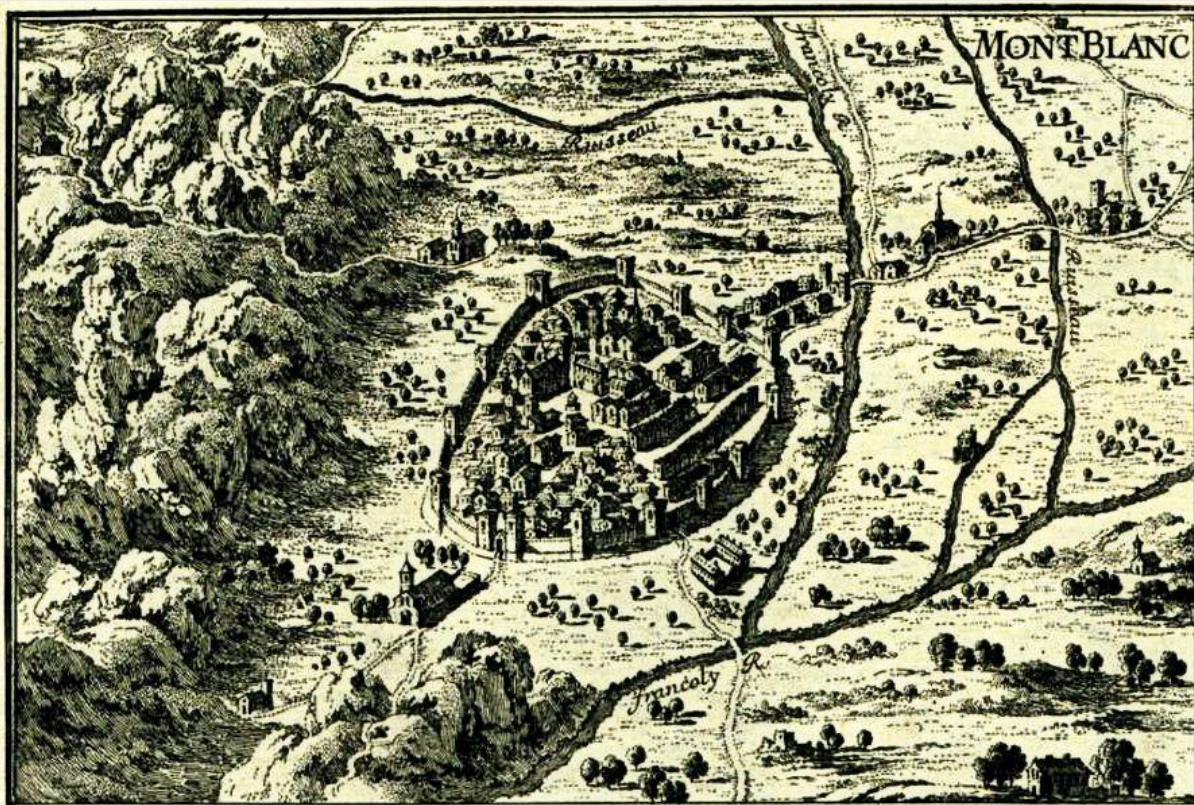
Inicis i desenvolupament

De fet, aquest és el tercer nom de la vila, ja que el seu primer assentament fou al segle XI, en la confluència dels rius Francolí i Anguera, per la qual cosa es denominà *Duesaigües*. A partir del 1155, en ser nomenada vila reial, canviarà novament el nom pel de *Vila-salva* o dit altrament: sense impostos. Pel seu creixement, al 1163 li cal desplaçar-se a l'actual ubicació i és quan es rebateja de nou amb el nom actual, *Montblanc*.

És a partir d'aquesta data quan inicia el seu creixement, indubtablement afavorit per la concessió d'estar lliure d'impostos, és a dir: sense cens ni usatges, l'ús franc dels derivats del bosc (llenya per a la construcció i per a la llar) i de les aigües (agricultura, indústria del lli i cànem, molins...) que graciosament concedí, Ramon Berenguer IV. Beneficis que es mantindran en el canvi d'ubicació per part d'Alfons I.

La Mare de Déu de la Serra, patrona de Montblanc

Es diu que la princesa grega Irene Làscaris, passà per Montblanc de camí cap a Saragossa portant una imatge de la Mare de Déu, una talla gòtica d'alabastre policromada del segle XIII, probablement d'origen italià. En un turó proper a la vila, els bous que estiraven el carruatge no avançaren més -fenomen que sovint el trobem en parlar de les *mares-de-déus* trobades. El fet s'interpretà, com quasi sempre, que la imatge volia romandre en aquell indret. La princesa sol·licità llicència a Jaume II per a poder construir un convent. L'any 1296, les

Montblanc, ca. 1660. (Gravat del Cavaller de Beaulieu; Font: quinalafem.blogspot.com)

monges clarisses veneren i tenen cura de la imatge de la Mare de Déu de la Serra, convertida en patrona de la vila i motiu de gran devoció per part de la població.

Prosperitat

Serà el s. XIII quan ja es mostren els resultats d'aquesta situació privilegiada que denominariem actualment de "paradís fiscal", amb una notable expansió urbanística i demogràfica, gràcies també a exempcions i de noves prerrogatives, com la concessió de fires i un mercadal. També tindrà lloc la constitució del municipi, la fundació de l'Estudi Major i de les Escrivanies Reials. Totes aquestes continuades accions d'afavoriment a la vila no són pas un conjunt de casualitats; més aviat, la necessitat de consolidar en un lloc estratègic una plaça forta entre Lleida i Tarragona.

És en aquesta època quan es comencen les grans obres: l'església de Sant Miquel, els convents de Sant Francesc, de la Serra i de la Mercè, pel que fa a l'obra religiosa. La Casa de la Vila, el Palau Reial i la casa dels Josa junt amb els hospitals de Sant Bartomeu i de Santa Magdalena.

La seva activitat és essencialment l'agricultura però també els drapers, (confecció de teixits) i altres oficis menestrals, sense menystenir la importància de l'activitat econòmica del seu call jueu, situat pop del carrer Riber.

El convent de la Serra. (Font: quinalafem.blogspot.com)

Cap a mitjan del s. XIV, la ciutat aconsegueix un alt nivell d'activitat econòmica, cosa que assegura i reforça el seu pes en el sentit polític i demogràfic, el que la situa a la setena posició de les principals poblacions catalanes. Continua la realització i l'acabament d'obres, i especialment el del seu espectacular emmurallat del s. XIV, en temps de Pere III el Cerimoniós, així com església gòtica de Santa Maria, un altre hospital, el de Sant Marçal, i el palau Alenyà. També es fan millores per a la població, com la cobertura del torrent anomenat *Rivot*, que fins llavors era un autèntica claveguera, i es fan uns bany públics, una presó, i diversos molins i forns.

Decadència

A la segona meitat del s. XIV ja s'inicia un període de davallada que serà llarg. Comença per tot un seguit de males collites que originen una mala alimentació, cosa que afavoreix les malalties i les epidèmies de gran incidència en la població,

Per acabar-ho d'adobar, al final del s. XV, la guerra civil entre Joan II i la Generalitat accentua la davallada del descens en la població, augmenten les cases abandonades i les muralles, en molt estat, comencen a esfondrar-se.

La plaça Prat de la Riba, avui Plaça Major. A la part dreta, la inconfusible Casa Desclergue (Font: quinalafem.blogspot.com)

Una revifada en el segle següent permet restaurar el pont vell, s'aixecà el claustre de l'Hospital i es va construir el cos sobresortint de la casa Desclergue. La Guerra dels Segadors de nou en el s. XVII fa retronar a la vila en un estat de decadència, cau una part de la muralla i es produeixen molts incendis, un d'ells va fer desaparèixer els arxius de Santa Maria i es va malmetre la façana l'església.

Com és fàcil suposar, els inicis del s. XVIII, amb la Guerra de Successió, també van infringir a Montblanc -com a moltes i moltes altres viles i ciutats del país- un nova ensulsiada, però també sorgí l'esperit de supervivència del país; d'arremangar-se i posar-se de nou a la feina per tal d'aixecar-lo que s'experimentà arreu, que inicià el redreçament tan necessari.

Recuperació

De nou, és el desenvolupament en la seva activitat principal; l'agricultura, allò que esdevindrà el motor principal de recuperació. Cosa que provocarà un continuat creixement de la població, proper al 300 %. Es basteixen noves cases, se'n recuperen moltes de les enrunades i s'alcen nous pisos en les que havien quedat dempeus.

El cor montblanenc batega de nou, i es fa sentir en el creixement de l'activitat econòmica, i de manera especial en la zona del Raval, amb una considerable importància del treball artesà i dels inicis d'activitat industrial. Molts conreus de cereals es substitueixen per la

El cultiu de la vinya, al voltant de Montblanc. (Font: todocoleccion.net)

vinya, que al s. XIX arriba a ser pràcticament un monocultiu. La creació de noves vies de comunicació afavoriran la comercialització dels seus productes i més encara amb l'arribada del ferrocarril, el 1863, que serà determinant en aquest procés.

La "febre d'or" s'instaura per la pujada dels preus del vi i fa que la vila aconsegueixi un màxim històric de població, amb 6.628 habitants, cosa que obliga a realitzar canvis urbanístics de consideració; com la carretera transversal (actual carrer de la muralla de Santa Tecla), que substituirà el carrer Major com a zona de trànsit, i provocarà un nou centre de desenvolupament. Es crearan nous serveis com l'enllumenat a gas, la construcció de les primeres voreres, una mínima xarxa de clavegueram, fonts públiques, un nou cementiri, etc.

La fil·loxera

Aquesta malaltia de la vinya que arriba als montblanquins el 1893 posa el punt final d'aquesta etapa, i porta a un fort empobriment de la població. El cooperativisme, iniciat a principis del s. XX, es presumeix com la llum que es percep del final del túnel però, dissortadament, no serà una etapa duradora per causa de la guerra civil del 36, que torna a situar en precari Montblanc, que haurà de refer-se novament. El nombre d'habitats era de 4421 l'any 1950.

La plaça de Sant Francesc (Font: quinalafem.blogspot.com)

Redreçament

Si bé és veritat que el 1947 Montblanc és declarat Conjunt Monumental i Artístic, i que s'inicia la lenta restauració dels seus monuments, no serà fins l'arribada de la democràcia que aquesta necessària reconstrucció es farà efectiva. Als anys setanta hi ha un progressiu creixement demogràfic per causa de la instal·lació de diverses indústries, i també una expansió urbanística que provocà una pèrdua de població del nucli antic.

Amb una restauració aconseguida dels testimonis d'un passat important, s'estimula a la societat civil i les noves institucions democràtiques a potenciar uns recursos en el camp històric, cultural, i lúdic que li donarà, nom, prestigi i "calerons", des del punt de vista turístic; el que es podria concretar com un dels punts de l'interior de la Costa Daurada amb més interès, amb un ventall ampli d'atractius: monumentals, naturals, gastronòmics, artesanals, de productes agroalimentaris i d'esdeveniments culturals.

La seva situació al peu de les Muntanyes de Prades, i ser-ne una porta a l'accés d'aquest espai natural protegit, amb nombroses rutes que recorren camins d'una gran riquesa paisatgística i ecològica, s'afegeix al pol d'atracció de la vila. Disposa també d'alguns espais propers i adequats per passar una estona amb la família: l'entorn de la Vall, una reserva d'aigua per a la vila i un lloc encisador per anar a berenar, les ermites de Sant Joan i de Sant Josep o el camins de ribera del Francolí i l'Anguera.

La Setmana Medieval

Els seus orígens daten del 1987, quan montblanquins entusiastes volen recuperar la tradició escrita per Joan Amades al *Costumari Català*, segons la qual Sant Jordi matà el drac a la vila de Montblanc, i que inicialment fou un complement de les tradicionals Festes i Fires de Sant Maties.

La gran acceptació que aconseguí aquesta iniciativa va fer crear l'*Associació Medieval de la Llegenda de Sant Jordi*, el 1988, amb l'objectiu de promoure la realització d'actes culturals i lúdics centrats a l'entorn de l'edat mitjana i d'aquesta llegenda, que li han donat un renom especial, i formar part de l'Associació Europea de les Rutes de Sant Jordi i de la *Federación Española de Fiestas y Recreaciones Históricas*.

Va ser el tret de sortida perquè moltes altres poblacions catalanes fessin també les seves particulars fires o festes medievals, algunes amb més encert que d'altres, però sempre amb el resultat de divulgar la seva coneixença i atractius.

28ena Setmana Medieval de la Llegenda de Sant Jordi

Recentment ja s'ha celebrat la 28ena edició d'aquesta tradicional *Setmana*. Enguany, a més de la renovació de dos muntatges, la *Dracum Nocte* (la lluita entre les llums i les tenebres) i l'*Entrega de Credencials* (representació d'un pacte feudal entre parelles), i l'escenificació en gran format de la *Llegenda de Sant Jordi*, amb projeccions sobre els panys de la muralla, s'hi ha fet un afegitó romàntic amb un nou espectacle de títol: "*Sant Jordi, l'endemà*". Obra de petit format sobre la relació sentimental entre la princesa i el cavaller, un cop mort el drac, i l'oferta de matrimoni que ha fet el rei. Peça que van interpretar l'Ester Català i el Marc Pallissó.

A tot això cal afegir-hi: el mercat medieval, la mostra d'oficis, el mercat de vins i caves DO Conca de Barberà, el concurs de joglars, l'escola cavalleresca, les desfilades i espectacles itinerants. L'any 2014 varen ser cap als 60.000 els visitants i és quasi segur que enguany s'han vist superats en la recent edició.

Muralles de Montblanc. (Foto: Quico Llach; Font: masdeserra.cat)

Segell de la DO Conca de Barberà
(Font: museuvidarural.cat)

